

LES ÚLTIMES *TRES SUITES* DE CARLES MIRALLES

Ramon FARRÉS
Universitat Autònoma de Barcelona

Jordi Cornudella comença el text que acompanya el llibre que ens ocupa, i que ha titulat «Tres notes de l'editor», amb aquestes paraules: «Si no ho haguessin impedit, primer, l'ictus que va patir el diumenge 6 d'abril de 2014 i, després, la mort que se'l va endur el 29 de gener de 2015, tot just als setanta anys, aquestes *Tres suites* serien l'últim llibre de versos de Carles Miralles només transitòriament. Ara ja ho són per sempre.» Ens trobem, doncs, davant del que havia de ser un nou llibre de Carles Miralles –que com explica Cornudella el poeta havia deixat enllestit, incloent-hi la nota de presentació–, és a dir, una baula més en la seva ja llarga trajectòria –el segon llibre, d'altra banda, que apareixia després d'haver recopilat tota la seva producció poètica anterior al volum *D'aspra dolcesa: Poesia 1963-2001*, publicat l'any 2002–, però que l'atzar d'un accident vascular ha convertit en la seva obra pòstuma. Així les coses, es fa difícil de no llegir *Tres suites* com el testament poètic de Carles Miralles, com una obra que il·lumina retrospectivament tota la seva producció anterior o que, si més no, la clou. Fins i tot hi ha qui ha afirmat que la mort d'un autor, el punt final de la seva vida, dona una significació nova i definitiva a la seva obra, com si establís el lloc exacte des d'on ha de ser llegida i interpretada.

Que cal anar amb compte amb segons quines interpretacions, però, ens ho avisa el mateix Carles Miralles a la nota de presentació esmentada, quan explica el perquè del títol del llibre: «Aquest llibre es diu *Tres suites* perquè la primera part va néixer ja com a *Suite de Palerm*; les altres dues es van anar formant i perfilant alhora o bé després i ja rebien d'entrada el títol de *Suite*, en relació amb la primera; amb la idea de fer-ne tres i equívocament i irònicament coincidir al final amb un títol de Carles Riba.» Sense aquest aclariment de l'autor, hauria estat

* Carles MIRALLES. *Tres suites*. Barcelona: Edicions 62, 2017.

molt temptador buscar paral·lelismes entre les *Tres suites* de Miralles i les *Tres suites* de Riba, sobretot tenint en compte que Riba va ser, sense cap mena de dubte, un referent de Miralles en múltiples vessants: com a hel·lenista, com a crític, com a traductor i també com a poeta. Però Miralles, que era un home que sospesava molt les paraules, ho ha deixat molt clar: la coincidència de títol és tan sols de caràcter equívoc i irònic (si bé soc conscient que aquest segon adjectiu dona marge a possibles elucubracions, en les quals, però, no entraré).

D'altra banda, però, hi ha un fet objectiu i incontestable que sembla apuntar a la idea que aquestes *Tres suites* podrien «il·luminar retrospectivament» la poesia anterior de l'autor, o si més no establir-hi connexions significatives. Perquè no pot ser casual (ni equívoc o irònic) que en el cos dels trenta poemes que conformen el volum apareguin integrats, de manera literal o quasi, els títols de diversos llibres anteriors de Miralles. Així, al cinquè poema de la *Suite de Palerm* (respecto el criteri de l'autor d'escriure en cursiva el títol de cadascuna de les tres suites, qui sap si per remarcar el caràcter d'unitat independent) trobem un vers que diu: «a l'ombra roja dels dies arraulit», que ens remet al títol del poemari immediatament anterior, *L'ombra dels dies roja*, de l'any 2009. Tres poemes després, a l'última peça de la mateixa *Suite*, hi ha uns versos que parlen d'«el retorn / a tu i a ella i al camí / dels arbres de tots dos», que de manera evident enllacen amb el títol del primer llibre de poesia que va donar a conèixer l'autor, *Camí dels arbres i de tu* (publicat l'any 1981 juntament amb un altre poemari: *Per fi la tortuga*). I al segon poema de la segona *Suite* (titulada *Suite dels morts i dels dies*), Miralles escriu: «la plena dolça saó de la vida / d'aspra i encesa força tendra», dos versos que enclouen, de nou lleugerament transformat, el títol d'una obra anterior, en aquest cas la ja esmentada recopilació de tota la seva obra poètica anterior publicada l'any 2002, *D'aspra dolcesa*. Si ens hi fixem, doncs, en aquestes *Tres suites* Miralles fa referències explícites als primer i últim llibres de poesia previs, juntament amb el volum que recollia tota la seva obra anterior a *L'ombra dels dies roja*. Que és tant com dir que hi deixa la marca de tota la seva trajectòria lírica. I això ens torna a portar a la idea de testament poètic.

El que és indiscutible, en tot cas, és que, tant pel que fa als temes que tracten com a les formes concretes que prenen, les *Tres suites* constitueixen la culminació de l'obra poètica de Carles Miralles, independentment de si aquesta culminació és de caràcter casual o voluntari. Quant als temes, el mateix autor els explicita per a cada suite a la nota introductòria. Així, ens diu que: «La primera és sobre el temps i l'espai; sobre el passat en el present; sobre recomençar i estimar; sobre la veritat i l'amor.» És la que s'anomena *Suite de Palerm*, constituïda per vuit poemes, el quart dels quals ens dona la clau d'aquesta denominació: la veu poètica escriu des de la capital siciliana i hi evoca una estada feta trenta anys enrere amb la persona estimada. Això fa que la ciutat es converteixi en «illa / d'enyor i d'ombres evocades / al seu bell centre, / cor doncs de la vida». Els altres poemes d'aquesta primera suite són reflexions provocades al poeta per diversos elements de la ciutat, com ara una tomba antiga vista al museu, un monument als soldats morts durant la Primera Guerra Mundial o el mosaic d'una església. I són efectivament reflexions sobre el temps i sobre l'amor; també sobre la mort, encara que Miralles no esmenti aquest tema a la seva enumeració, potser perquè, com diu a l'últim poema d'aquesta sèrie –i on la veu poètica se situa ja en l'avió de retorn–, la consciència de la certesa de la mort «illumina la vida / del goig profund del viure.»

Aquesta relació ambivalent entre la vida i la mort continua ben present en bona part dels catorze poemes de la suite següent, *Suite dels morts i dels dies*, i que segons Miralles tracta «sobre el temps; sobre la llum i la fosca; sobre recordar i la naturalesa dels records», i ara sí: «sobre la mort i els morts i doncs sobre la vida i els mortals». Així, per exemple, al segon poema de la sèrie, que porta per títol «Angúnia dels dies massa curts, sense fred ni pluja», la veu poètica expressa el desig que els seus mots, quan ell ja no hi sigui, «puguin atènyer, / perquè el patir han gustat, l'aspra tendresa, / el ritme just del viure i del seu límit.» Sense mort no hi ha vida, amb el que té de joia i patiment, ni tampoc, sembla dir-nos Miralles en un altre poema breu i magnífic, poesia:

EN EL JARDÍ LES FULLES

Com les coses que abans
de tenir nom ploraven com les fulles
en el jardí del temps,
així els homes abans
de tenir mort. En el jardí ploraven
les fulles, i les llàgrimes del món
no encara fet brostavien
en cada mot no encara dit.

Fins al punt que, com ens diu en un altre lloc: «Els déus, privats de mort, ja per a sempre / absents dels ulls dels moridors, / la mort potser n'envegen / que els homes temen tant.» L'altre gran tema d'aquesta segona suite és efectivament la memòria («sobre recordar i la naturalesa dels records»), que s'erigeix en protagonista absoluta dels tres poemes dedicats a l'avi matern de Miralles. L'últim d'aquests poemes comença així: «Tendresa del record. Dolor i dolcesa.» Com la vida, doncs, el record també és joia i patiment alhora. I com les paraules, la poesia, també el record dona sentit a l'existència. Ho constatem en aquest final d'un altre dels poemes d'aquesta segona suite: «Escolta i mira i magatzema-ho / tot junt en el record, tu, ara.» La mort, el record, però també «la vida i els mortals», segons l'enumeració temàtica de l'autor referida a aquesta suite. I aquí cal assenyalar que Miralles no es mira les coses únicament des de lluny, o des de dalt, com es podria pensar pels passatges citats fins ara. Ho demostra el fet que en un dels poemes dedicats a l'avi barreja els records d'infantesa a la plaça de Catalunya amb l'acampada dels indignats del 2011, i que, en l'últim poema citat, la veu poètica, que contempla la platja des d'un balcó, ens recorda: «I també hi ha altres platges / on moren refugiats i el gran lament / s'enlaira núvol fang tristesa xopa / d'humiliada dignitat».

La tercera i última suite, titulada *Suite del Roger* i conformada per vuit poemes, tracta, segons l'autor «sobre l'espai; sobre com el pensen, el construeixen i el signifiquen la pintura, l'escultura, la música, l'arquitectura i l'art de la poesia.» Potser és adequat en aquest

punt aclarir que el Roger del títol és el fill del poeta, arquitecte, que apareix al cinquè poema de la sèrie juntament amb el pare: «Amb fustes de colors els nens aixequen, / ara com quan, jo primer i després tu, / vam ser petits i rèiem amb les mans, de vegades edificis molt alts / amb cap utilitat i també fràgils, / tal com és de vegades la bellesa / entre els humans». La fragilitat, en aquest cas, és l'altra cara del poder de la creació artística, i molt especialment de la poesia, tal com en les suites anteriors trobàvem la mort com a revers de la vida o el patiment com a revers de la joia. En un dels poemes d'aquesta sèrie, Miralles ens diu: «La veritat / els poetes sempre broden / a les robes que teixeix / la poesia, amb fils d'or / i d'enyor i de tristesa.» Tanmateix, a l'últim poema del llibre, el poeta es replanteja la qüestió de la veritat i la resposta ja no és tan simple:

I doncs, la veritat on rauria?
En les coses en si o en les formes
que solament en la ment arriben
a tenir, les coses, de vegades?
La clau potser rau en la no-forma,
en poder tornar al buit, al no res
on la realitat es preexisteix
a si mateixa i es mescla, líquida,
amb el seu contrari, multiforme
i com ella no abastable mai.

De nou la complementarietat dels contraris com a representació més plausible de l'existència, que ens fa pensar en les teories budistes, però també en la filosofia presocràtica –Heràclit per exemple–, que Carles Miralles coneixia tan bé. Aquest és potser el missatge principal d'aquest últim llibre de poemes: la realitat està feta de llum i ombra, la vida no té sentit sense la mort, l'alegria i el dolor van de bracet, i com més aviat ho assumim i ho acceptem, més suc podem treure a la nostra existència. I sí, aquest és el testament que ens ha deixat el poeta Carles Miralles, tant se val si amb consciència de fer-ho o no.

Pel que fa a la forma poètica concreta que adopten els poemes d'aquestes *Tres suites*, el primer que cal dir és que no s'aparta gens d'allò a què ens tenia acostumats ja Miralles en la seva obra anterior (exceptuant els poemes en prosa de *Per fi la tortuga*, que constitueixen certament un cas a part), és a dir, el poema més aviat breu, compost de versos lliures, de to evocatiu o reflexiu, que se serveix per igual d'imatges de la natura i de la cultura per expressar les idees i les emocions que vol transmetre. O per dir-ho a la manera de Joaquim Molas al pròleg que va escriure per a *D'aspra dolcesa*, un tipus de poesia que mostra «una tendència, més que al 'cant', al 'dir'». Això no significa pas que cada poema, cada vers, no sigui molt treballat des del punt de vista formal, però és evident que a Miralles no l'interessaven els focs d'artifici literaris i com a molt juga de vegades amb l'hipèrbaton –com tan encertadament destaca Cornudella– o amb l'ambigüïtat sintàctica per obrir possibilitats diverses de lectura i reptar així el lector a fer la pròpia interpretació del poema. Molas hi veia també «una retòrica a mitja veu, amb escapades cap a l'amarguesa o el desengany i cap a la ironia», però cal dir que en els dos llibres posteriors a aquella obra reunida que era *D'aspra dolcesa*, és a dir, *L'ombra dels dies roja* i aquestes *Tres suites*, l'amarguesa i la ironia, sense desaparèixer del tot, han anat cedint lloc, com hem vist, a una actitud més compassiva i tendra d'acceptació de l'existència amb tot el seu goig i tot el seu dolor: més sàvia en definitiva.

El que, sens dubte, queda després de llegir *Tres suites* amb la mirada posada en la producció poètica anterior de Carles Miralles, és la sensació que ens trobem davant d'un corpus literari sòlid i profund, bell i suggestiu, que reclama un estudi a fons ara que malauradament la mort de l'autor hi ha posat el punt final.